

Slutrapport sociala investeringar

Samverkan för teckenspråkiga, Söt

Förslag till beslut i Kommunstyrelsen, den 14 mars 2017
Datum: 2017-01-09

Dokumentansvarig på politisk nivå: Kommunstyrelsen
Dokumentansvarig på tjänstemannanivå: Kommundirektör
Ansvariga för utvärderingen: Utvärderingsteamet för sociala investeringar

SAMMANFATTNING

Satsningen *Samverkan för teckenspråkiga* genomförs under tidsperioden 1 april 2014 – 31 mars 2017. Satsningens syfte har varit att identifiera och ge stöd till de teckenspråkiga individer som uppbär försörjningsstöd, men som med rätt insats tros ha möjlighet att nå arbetsmarknaden, alternativt genom stöd till utredning och diagnostisering ha rätt till ersättning från Försäkringskassan då arbetsförmåga saknas.

Genomförd utvärdering visar att satsningen har nått uppsatt syfte, målsättning och ekonomisk effektivitet, trots att antagandet om antalet deltagare lämpliga för verksamheten inte uppnått. Av totalt 22 deltagare har fyra gått till Försäkringskassan och en till arbete. Det resulterar i ett utfall om 23 procent, vilket innebär att den kvantitativa målsättningen med satsningen har uppnått. Resultatet genererar i sin tur ekonomiska effekter som uppgår till 7 875 tkr under en 28-årsperiod och satsningen kan räknas hem ekonomiskt, vilket innebär att återföring ska ske från Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsnämnden enligt den plan som fastställs i slutrapporten.

Bakom det lyckade utfallet kan konstateras att satsningen erbjudit en fullt tillgänglig teckenspråkig miljö där deltagarna har kunnat kommunicera obehindrat. Därtill har det funnits en teckenspråk- och kulturkompetens, i kombination med särskild kompetens, som gjort det möjligt att bedöma vilken problematik hos individen som härrört från dövheten i sig och vad som bottnat i annan problematik. På så sätt har individens kapacitet och förmåga att nå arbetsmarknaden kunnat fastslås och rätt stöd ges. För de individer som har saknat arbetsförmåga har tids- och resurskrävande insatser kunnat erbjudas, för att genom att ”leda vid handen” hjälpa individen till utredning för ersättning från Försäkringskassan. Därigenom har en förflyttning av individuell ekonomisk ersättningsform från försörjningsstöd till Försäkringskassan eller arbete uppnått.

Slutrapporten presenterar ett förslag till implementering i ordinarie verksamhet som innebär att:

- handläggare med teckenspråkskompetens säkerställs inom försörjningsstöd
- en lågtröskelverksamhet upprättas, där individernas arbetsförmåga kan bedömas
- genom extern resurs, exempelvis från Stiftelsen Activa, erbjuda intensivt stöd som kan ”leda vid handen” för att nå utredning för de som bedöms sakna arbetsförmåga.

I framtagandet av slutrapporten har följande personer medverkat:

Belinda Salo Lindbom, projektledare Kultivera

Gunilla Engwall, verksamhetsansvarig Kultivera

Mikael Ramnerö, områdeschef för försörjning, service och arbete, FUFA

Ashraf Ghotbi, enhetschef försörjningsstöd, FUFA

Representanter för försörjningsstödshandläggarna inom enheten Vuxna, FUFA

Staffan Wikstedt, nationalekonom, Utvärderingsteamet för sociala investeringar

Gunilla Björling, planerare, Utvärderingsteamet för sociala investeringar

Aina Rundgren, processledare sociala investeringar

Projektägare: Charlotta Karlsson-Andersson, förvaltningschef Förvaltningen för utbildning, försörjning och arbete (FUFA)

Datum för godkännande av projektägare: 2017-01-16

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	2
1 BAKGRUND.....	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte, målgrupp och målsättning	5
1.3 Utgångspunkt och metod för satsningen.....	6
1.4 Organisation	6
2 RESULTAT- OCH EFFEKTRDOVISNING.....	6
2.1 Förutsättningar	6
2.2 Mål – färre teckenspråkiga i behov av försörjningsstöd.....	8
2.2.1 Arbetsätt och metod	8
2.2.2 Genomförda aktiviteter.....	11
2.2.3 Resultat	11
2.3 Intervjuresultat	15
2.4 Ekonomiska effekter	21
2.5 Satsningens kostnader.....	23
2.6 Kostnadsnyttoanalys.....	23
3 ANALYS OCH SLUTSATSER.....	24
3.1 Slutsatser.....	24
3.2 Komponentanalys.....	26
4 FÖRSLAG TILL BESLUT.....	26
4.1 Förslag till implementering	26
4.2 Plan för återföring	28
4.3 Förslag till uppskalning.....	29
5 FORTSATT ARBETE	29
5.1 Fortsatt utvärdering	29
5.2 Utvecklingsområden	29
BILAGOR.....	31
Bilaga 1 – Utvärderingsschema	31

1 Bakgrund

1.1 Problemformulering

Under hösten 2013 tog stiftelsen Activa och deras verksamhet Kultivera kontakt med Örebro kommun och representanter för försörjningsstöd för att framföra sin hypotes om att antalet teckenspråkiga individer med tilläggsproblematik och funktionsnedsättningar antas vara större än vad som är synliggjort i samhället. Detta då dessa personer ofta bara synliggörs som döva eller hörselskadade och eventuella avvikande beteenden därmed tolkas som en konsekvens av hörselnedsättningen. Då andelen teckenspråkiga dessutom är större i Örebro kommun än i många andra svenska kommuner rör det sig med all sannolikhet om ett större antal individer i kommunen som har en oidentifierad tilläggsproblematik och som därmed inte får sina behov tillgodosedda.

För att förstå och komma till rätta med det bristande stödet till teckenspråkiga med tilläggsproblematik initierades satsningen *Samverkan för teckenspråkiga, SöT*. En samverkan upprättades mellan försörjningsstöd inom Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen (nuvarande Förvaltningen för utbildning, arbete och försörjning) och stiftelsen Activas verksamhet Kultivera. Tanken var att Kultivera, med den värdefulla kompetens de besitter om dövulturen och med hjälp av sin tvåspråkighet, skulle bli den nödvändiga och saknade bryggan mellan den teckenspråkiga individen och samhället med dess myndigheter och instanser.

Satsningen omfattar tre år, 1 april 2014 – 31 mars 2017, och har beviljats 3,9 miljoner kronor för sitt genomförande. Detta innebär att det vid tidpunkten för slutrapportens framtagande kvarstår tre månaders arbete inom satsningen. Skälet till att slutrapporten skrivs i detta skede är att säkerställa underlag för beslut om implementering och eventuellt fortsatt arbete, i syfte att undvika glapp för målgruppens behov av insats.

1.2 Syfte, målgrupp och målsättning

Satsningens syfte har varit att identifiera och ge stöd till de teckenspråkiga individer som uppbär försörjningsstöd, men som med rätt insats tros ha möjlighet att nå arbetsmarknaden, alternativt genom stöd till utredning och diagnostisering ha rätt till ersättning från Försäkringskassan då arbetsförmåga saknas.

Verksamheten har erbjudit tio årsplatser till teckenspråkiga som uppfyller följande kriterier:

- Har uppburit försörjningsstöd minst sex månader.
- Har motivation till att vara i verksamheten och ta emot det stöd som erbjuds.
- Har inget känt pågående missbruk.

Enligt ansökan skulle deltagarna väljas ut i samråd mellan Kultivera och handläggarna på försörjningsstöd. Identifiering skulle ske med utgångspunkt att hitta de individer som antingen

- misstänktes ha tilläggsproblematik som inte utretts, eller
- ansågs ha stor potential att gå vidare till arbete eller studier med rätt stöd.

Totalt uppskattades 30 personer kunna ta del av det stöd som verksamheten skulle erbjuda under satsningens tre år.

Målsättningen för satsningen har varit att:

- målgruppen ska ges det stöd de behöver och har rätt till, för att kunna nå ekonomisk trygghet genom egen försörjning – antingen genom arbete eller studier, alternativt att genom utredning och diagnostisering berättigas ersättning från Försäkringskassan
- genom en målgruppsanpassad, samhällsintegrerad och meningsfull sysselsättningsverksamhet bidra till inkludering och känsla av sammanhang, ökad självkänsla och egenmakt, förbättrad livskvalitet och känsla av meningsfullhet
- satsningen ska minska kommunens kostnader för ekonomiskt bistånd.

Den kvantitativa målsättningen för satsningen har varit att uppnå ett utfall om minst 20 procent, det vill säga att minst 20 procent av deltagarna ska lämna försörjningsstöd till följd av deltagande i verksamheten.

1.3 Utgångspunkt och metod för satsningen

Enligt ansökan var tanken att arbetet skulle ske genom strukturell samverkan mellan handläggarna på försörjningsstöd och Kultivera. Målgruppen skulle erbjudas möjlighet att delta i en målgruppsanpassad, samhällsintegrerad och meningsfull sysselsättningsverksamhet driven av Kultivera för utvalda teckenspråkiga individer. I verksamheten skulle målgruppen finna den känsla av sammanhang och meningsfullhet som de många gånger saknar, med sysselsättning utifrån individens behov. Verksamheten skulle skapa förutsättningar för en väg till växande och inkludering, en väg till upprättad egenmakt och en väg till en förbättrad livskvalitet. Utöver sysselsättning i Kultiveras verksamhet skulle handledning och stöd till utredning erbjudas, i de fall individen uppdagades sakna arbetsförmåga på grund av tilläggsproblematik. För varje deltagare var tanken att en individuell plan skulle upprättas, som det bärande dokumentet för att uppnå målet om rätt stöd och ersättning.

1.4 Organisation

Satsningen har bedrivits i samverkan mellan stiftelsen Activas verksamhet Kultivera och Örebro kommuns Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsförvaltning (numera Förvaltningen för utbildning, arbetet och försörjning). Styrgrupp för satsningen har utgjorts av Belinda Salo Lindbom och Gunilla Engwall från Kultivera, samt Mikael Ramnerö som är områdeschef för försörjning, service och arbete och Ashraf Ghotbi som är enhetschef inom försörjningsstöd enhet vuxna.

2 Resultat- och effektrevisning

2.1 Förutsättningar

Satsningen har löpt enligt tidsplan, med start 1 april 2014 och planerat avslut 31 mars 2017. Från och med september 2016 har emellertid personalsammansättningen förändrats, då projektledaren Belinda Salo Lindbom lämnade satsningen. Trots rekryteringsförsök har ingen ersättare hittats och Gunilla Engwall har drivit verksamheten på egen hand. Det påverkar sannolikt verksamhetens effektivitet under det sista halvåret.

Målgruppen blev något mindre än planerat. Tio årsplatser har funnits till förfogande, men handläggarna inom försörjningsstöd har inte identifierat lämpliga deltagare i den utsträckning att

30 personer har kunnat ta del av satsningen. Istället har totalt 22 personer tagit del av verksamheten i varierande omfattning. Orsakerna till varför endast 22 personer identifierats som målgrupp för satsningen är något som har varit föremål för diskussion. Samtliga av de teckenspråkiga personer som befinner sig inom försörjningsstöds system (sammanlagt 38 personer vid senaste kartläggningen hösten 2016) har enligt försörjningsstöd haft en individuell planering. Det vill säga, har de inte kommit i kontakt med satsningen har de istället funnits i andra typer av arbetsförberedande verksamheter eller i samarbeten med Arbetsförmedlingen. En farhåga är dock att satsningen inte varit tillräckligt synlig för de handläggare som träffat teckenspråkiga klienter och därför har andra planeringar gjorts för dessa personer. Verksamheten kan också ha varit mindre attraktiv för de potentiella deltagare som stått närmare arbetsmarknaden, då det kan finnas stigma kopplat till att bli placerad i en verksamhet tillsammans med personer som anses vara svagare eller stå längre ifrån arbetsmarknaden än en själv.

Inledningsvis var förhoppningen att inflödet skulle vara förhållandevis jämnt fördelat över åren, men så har det inte förhållit sig. Under en period i mitten av satsningen var samtliga platser belagda. I övrigt har in- och utgångarna varierat och därmed också antalet personer i den praktiska verksamheten. De personer som varit inskrivna har också behövt ta del av insatsen under mycket längre tid än vad som hade skattats från början.

Det finns också personer som påbörjat deltagande i verksamheten och kommit olika långt i processerna inom satsningen, men där satsningen inte kunnat komma till något resultat. Detta har haft följande tre orsaker:

1. Brist på självinsikt

För några deltagare har insikten om att deras egna förutsättningar inte riktigt räcker till för ett lönearbete på öppna arbetsmarknaden varit alldeles för svår att ta till sig. Dessa personer har därmed självmant valt att sluta innan vidare åtgärder kunnat sättas in. Personerna ifråga har uteslutande varit unga vuxna, där viljan varit större än förmågan. Här har tid lagts ner i ett arbete som inte går att redovisa resultat för.

2. Sysselsättningen matchar inte individens behov

Efter den initiala kartläggningen av deltagarens situation och bakgrund, har Kultivera ibland upptäckt att de inte utgjort rätt plats för den aktuella personen. Det beror vanligtvis på att verksamheten inte har arbetsuppgifter som passar deltagaren, utan en verksamhet där mindre kognitivt avancerade arbetsuppgifter finns att tillgå skulle vara att föredra. När detta uppdragas förs ärendet tillbaka till försörjningsstöd. Även här har tid lagts ner i ett arbete som inte går att redovisa resultat för.

3. Pågående missbruk, kriminalitet och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar

Det har förekommit att deltagare har haft ett aktivt missbruk, ibland även en aktiv kriminell livsstil. Problematiken kan uppdragas vid insamlandet av data och i vissa fall framkomma tidigt, men ibland efter själva planeringen. Deltagaren hinner då bli inskriven men försvinner sedan och det tar ofta tid att få en återkoppling kring vad som hänt. Det är inte ovanligt att en person som missbrukar också har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF), men det är långt ifrån alltid fallet. NPF

är ett samlingsbegrepp för ADHD, ASD/Aspergers syndrom, Tourettes syndrom och språkstörning. Diagnoserna är närbesläktade och det är vanligt att samma person har flera diagnoser. Det finns hög samsjuklighet av störningar och syndrom som till exempel bipolärt syndrom, ångestsyndrom och depression. Personer med NPF som inte fått adekvat stöd från vården, och som saknar insikt i den påverkan som diagnosen för med sig, har Kultivera haft svårt att arbeta med utifrån de resurser som funnits. Här har tid lagts ner i ett arbete som inte går att redovisa resultat för.

2.2 Mål – färre teckenspråkiga i behov av försörjningsstöd

2.2.1 Arbetssätt och metod

Nedan ges en beskrivning över satsningens metod. Den kan sammanfattas i sex olika stadier som inte ska ses som enskilda steg i ett enkelriktat processflöde, utan snarare som olika delar – där vissa steg pågår parallellt.

Identifiering hos försörjningsstöd eller Vägledningscentrum

Handläggaren på försörjningsstöd eller Vägledningscentrum presenterar satsningen och de möjligheter som erbjuds för sin teckenspråkiga klient. Ibland har klienten själv fått information om satsningen och det omvända sker.

Studiebesök

Ett studiebesök i verksamheten bokas in. Under detta besök får klienten möta upp de personer som är närmast ansvariga för verksamheten och får samtidigt information om verksamhetens ramar. Klienten får veta att sysselsättning och deltagande i verksamheten är frivillig, samt att vägen till förändring i sin nuvarande situation är genom motivation och eget engagemang. Vad detta innebär i praktiken för den enskilde är något som anpassas på plats efter dennes individuella förutsättningar. Informationen förmedlas direkt och utan tolk eller mellanhand för att undvika eventuella missförstånd. Studiebesöket är därför ett viktigt steg i informationsprocessen till klienten. Faller studiebesöket väl ut mellan de båda parterna bokas ett uppföljningsmöte för kartläggning och anpassning av arbetstid och deltagaren skrivs in i verksamheten.

Kartläggning och anpassning

Första mötet med deltagaren efter studiebesöket är av utredande karaktär, i syfte att få en så bra grund som möjligt för bedömning av initial arbetsförmåga. Under detta möte kartläggs deltagarens egen berättelse och historia. En mycket översiktlig avstämning görs också mot WHO:s funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ett system som även Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan utgår ifrån.

Utifrån deltagarens personliga faktorer, så som familj och upplevd egen förmåga, anpassas arbetstid och arbetsuppgifter. I regel planeras arbetstiden in i underkant till en början. Erfarenhet har visat att personer ofta är mycket motiverade i början (jämför: träningsambition efter nyår) och vill börja på en 75 procentig tjänst redan från start, men uthålligheten tryter ofta snabbt. För att undvika tidiga misslyckanden uppmuntras därför en lite längre tillvänjning där arbetstimmar kontinuerligt utvärderas och utökas. Kartläggning och anpassningar i tid och arbetsuppgifter sker därefter kontinuerligt i samråd med deltagaren under dennes tid i verksamheten. Under tiden för deltagande

i verksamheten fungerar hypoteser och praktik som kommunicerande kärn där en förändring ger både ett resultat och en ny insikt, vilket resulterar i en ny hypotes. I detta arbete används nedanstående analysområden, som utgör en del av satsningens metod, vilka syftar till att avgöra rätt åtgärd för de personer som vistas i verksamheten.

Ansvar och självständighet

Personens hanterande av en given arbetsuppgift bedöms utifrån framförallt två aspekter; dels förmågan att på ett ansvarsfullt sätt ta sig an arbetsuppgiften och dels förmågan att självständigt slutföra den. Här visar personen att den tilldelade uppgiften är viktig, att den inte lämnas över på någon annan eller slarvas med under utförandet.

Exekutiva färdigheter

Inom ramen för sysselsättningen bedöms personens förmåga till planering, prioritering och kognitiv flexibilitet. Klarar personen till exempel att planera en uppgift utifrån en given tidsram?

Uthållighet och fokus

Utifrån dessa aspekter bedöms personens förmåga till uthållighet, att till exempel kunna fokusera på en uppgift tills den är slutförd, samt personens förmåga att hantera yttre stimuli utan att bli störd, frustrerad eller tvingas avbryta uppgiften.

Anpassningsbenägenhet

I en given arbetsmiljö bör en medarbetare kunna uppvisa en vilja att följa de formella och informella riktlinjer som finns på arbetsplatsen. Det handlar även om att förändra en eventuellt negativ inställning till en viss arbetsuppgift, eller att ibland acceptera att den egna viljan inte alltid kan styra.

Bedömning av arbetsförmåga

Efter att deltagaren genomfört den överenskomna tiden i verksamheten enligt initial planering sammanställs en så kallad slutbedömning – en slags sammanfattning av det som observerats i relation till de resultat som åstadkommit genom arbetsprövningen, samt de individuella samtal som genomförts. Utifrån detta avgörs deltagarens arbetsförmåga och vilket eventuellt stöd som behövs. Bedömning av arbetsförmågan innehåller alltid en värdering av personens resurser när en arbetsuppgift utförs, ställt i relation till ett förväntat resultat. Bedömningen utgörs således av personens förutsättningar, kraven i arbetsuppgiften och arbetsmiljön i interaktion. Bedömningar i ett tidigt skede ger indikationer om vilken anpassning som behöver göras i arbetsuppgift och roll för individen. Då verksamheten är fullt teckenspråkig kan bedömningen ske "ofiltrerat", det vill säga att det alltid finns en direktkommunikation, både när det gäller instruktioner och i utförandet tillsammans med arbetskollegor. Utifrån den kunskap som kartläggningen bistått med, både i form av muntliga berättelser och gamla underlag såsom utredningar, tidigare betyg med mera, tillsammans med observationer och samtal med deltagaren, görs en samlad bedömning kring vilka fortsatta insatser personen behöver ha. Denna bedömning kan göras efter 4-6 månader i verksamheten.

Om arbetsförmåga saknas

I de fall där den samlade bedömningen landar i att arbetsförmåga saknas eller är kraftigt nedsatt påbörjas arbetet med att inhämta underlag för att kunna gå vidare med en ansökan om att få rätten till sjukersättning prövad. I vissa fall finns en del underlag från skola, Arbetsförmedling eller vården sedan tidigare. I andra fall tjänar i första hand Kultiveras bedömning som underlag för remittering till vården. Den primära remissmottagaren är Psykiatriska mottagningen för döva och hörselskadade, som har specialistkunskap om gruppen. Här får deltagaren träffa psykolog och arbetsterapeut. Önskvärt utfall är ett klagande kring eventuella funktionsnedsättningar. I ett sista steg träffar personen en läkare som ger en sammanfattande bedömning utifrån mötet med personen och den samlade informationen från övriga professionella på mottagningen, samt från Kultivera.

Om arbetsförmåga finns

När den samlade bedömningen är att personen besitter arbetsförmåga ska vägen mot ett arbete fortsätta att prövas. Arbetsförmågan innebär bland annat att personen inte bedöms ha några hindrande funktionsnedsättningar och att personen kan utföra arbetsuppgifter, upprätthåller närvaro i verksamheten och har en vilja att arbeta. Personen ska också kunna ta sig till och från arbetet samt fungera i arbetslaget, det vill säga kunna samarbeta och arbeta tillsammans med andra, kunna hålla tillbaka personliga behov och se till verksamheten, samt kunna hantera arbetsuppgifter som inte är självvalda. Personen måste också själv ha uppvisat en ambition och vilja att gå mot ett arbete.

Syssestättning i väntan på beslut

Om bedömningen är att arbetsförmåga saknas och processen att skicka in en ansökan till Försäkringskassan är klar, fortsätter i regel personen i verksamheten i väntan på beslut. Undantag kan finnas och insatsen är frivillig, utgångspunkten är dock att fortsätta motivera och uppmuntra till medverkan i verksamheten. Efter att beslut från Försäkringskassan är fattat görs en avstämning kring en fortsatt syssestättning. För personer som tillhör en personkrets kopplat till LSS-insatser görs avstämning med personen om insatser via daglig verksamhet eller motsvarande. För personer som har varaktig sjukersättning, utan personkretstillhörighet, finns idag inga syssestättningsinsatser.

KomJobb-anställning, arbete eller studier

För personer med arbetsförmåga kan en anställning via KomJobb vara aktuell. KomJobb är en satsning som Örebro kommun framgångsrikt har använt sig av tidigare, där anställningsformen är resultatet av en samverkan mellan kommunen och Arbetsförmedlingen. Under maximalt ett år kan en deltagare finnas som KomJobb-anställd med placering i Kultiveras verksamhet. Poängerna med en anställning är flera; att ha en anställning jämfört med att finnas på praktik eller i arbetsprövning ger ett annat mandat och förtroende, samt att lön betalas ut till individen istället för försörjningsstöd. Under tiden en anställning pågår, påbörjas processen med att förflytta personen till ett arbete på öppna arbetsmarknaden. Genom ytterligare en kartläggning matchas personens intresse och förmågor med lämpliga arbetsgivare och företag. Möjlighet finns att prövas mot ett arbete utanför verksamheten, men fortsatt ha sin bas på Kultivera. Målet är sedan att fasa ut personen helt från Kultivera. För vissa personer kan det bli aktuellt att gå direkt till ett arbete, oftast i form av tim- eller visstidsanställning. Även vidare studier kan vara ett alternativ.

2.2.2 Genomförda aktiviteter

De 22 personer som i varierande grad deltagit i verksamheten har genomgått de beskrivna stegen ovan. Fokus har legat på sysselsättning, där bedömning av den individuella arbetsförmågan varit central. Satsningen bygger en del av sin metod på att inskrivna personer direkt ska få en kontakt med ett verkligt arbetsliv. Av denna anledning drivs den kommersiella delen av Kultivera efter principerna av ett arbetsintegrerat socialt företag. Deltagarna är medskapare i verksamheten och deltagarinflytande praktiseras så långt det är möjligt. Stommen i verksamheten är att packa och leverera fruktkorgar, producera portionspajer, vegetarisk catering och en mindre caféverksamhet. I övrigt försöker den praktiska sysselsättningsdelen anpassas och justeras efter deltagarnas egna önskemål och förmågor så långt det är möjligt. Således har även cykelreparation och möbelrenoveringar i vissa perioder funnits under verksamhetens paraply. Teckenspråket är normen på arbetsplatsen och även den skrivna informationen strävar efter att vara så enkel och tillgänglig som möjligt för samtliga.

Satsningen har strävat efter att, inom ramen för sociala investeringar, pröva något som inte tidigare gjorts. Det vill säga att skapa ett finmaskigt nät för att fånga upp gruppen av teckenspråkiga som befinner sig i eller riskerar ett långvarigt beroende av försörjningsstöd. Verksamheten ska därför skapa möjligheten att genom rätt stöd nå en trygg försörjning och en ökad livskvalitet genom en meningsfull vardag i en kommunikativt tillgänglig miljö. Utöver detta finns också förhoppningar om en personlig utveckling och ett ökat självförtroende hos de personer som fått möjlighet att delta i satsningen. För att lyckas med det har det krävts tid och ett engagemang från såväl medarbetarna som jobbat tillsammans med deltagarna, men även hos handläggarna på försörjningsstöd.

2.2.3 Resultat

Av de 22 individer som deltagit i satsningen har två personer fått beslut om sjukersättning från Försäkringskassan. För ytterligare två personer pågår just nu utredning hos Försäkringskassan och bedömningen är att även de kommer få sjukersättning beviljad, då dessa numera har en utredd och konstaterad utvecklingsstörning. Handläggningstiderna är dock mycket långa och därför väntas beslut komma först tidigast under våren 2017. En person har gått till ett arbete i form av timanställning, vilket har pågått till och från sedan sommaren 2015. Från och med september 2016 och fram till tiden för rapportens framtagande har personen dock varit helt självförsörjande.

Fem personer av de deltagande 22 har därmed uppnått ett lyckat utfall, det vill säga lämnat försörjningsstöd, i någon grad genom satsningen. Det motsvarar 23 procent och det uppsatta målet om ett utfall motsvarande minst 20 procent har därmed uppnåtts.

Tabell 1. Utfall deltagare och ungefärlig tid i Kultiveras verksamhet

Utfall deltagare	Antal personer	Ungefärlig tid i verksamheten
– gått till arbete	1	6-12 mån
– gått till sjukersättning från FK	2	Cirka 1,5 år
– förväntas gå till sjukersättning	2	Cirka 1,5 år
– kvarstår i försörjningsstöd	17	Mindre än 6 mån
Totalt antal deltagare i verksamheten	22	

Totalt kvarstår 17 av de 22 personerna i försörjningsstöd, även om de under olika tidsperioder deltagit i verksamheten. En av dem har gått till en KomJobb-anställning, vilket är ett steg i rätt riktning för att nå arbetsmarknaden och därmed också ett positivt resultat. Dock räknas denna person inte med i måluppfyllelsen. Detta då en KomJobb-anställning delvis finansieras genom försörjningsstöd, samt att det fortfarande är en väg kvar för individen till ett mer varaktigt positivt utfall. Men det är ändå en positiv utveckling för personen som är värd att notera.

Individuella effekter

Målgruppen för satsningen har ofta en brist på självkänsla och egenmakt, egenskaper som torde kunna förbättras genom deltagande i verksamheten. Den personliga utvecklingen kan antas vara mycket värd för framtida förmåga att nå egen försörjning. Ambitionen har varit att mäta sådana effekter i satsningen med hjälp av mätinstrumenten KASAM och EQ5D. Det har dock visat sig svårt att genomföra i praktiken, eftersom målgruppen i viss mån har kommunikativa svårigheter kring de abstrakta frågeställningar som ingår i instrumenten. De resultat som finns att tillgå grundar sig därför på ett fåtal individer och gäller inte nödvändigtvis för hela gruppen. De personer som varit aktuella för sjukersättning tenderar dock att ha lägre resultat än övriga i målgruppen.

KASAM (Känsla av sammanhang) syftar till att mäta individens egenskattade känsla av sammanhang och är en etablerad internationell mätmetod. KASAM-värdet vid inskrivning i verksamheten har varierat mellan 90-150 hos de knappt hälften av deltagarna som genomförde mätning, med ett genomsnitt på 115. Genomsnittet för friska personer ligger runt 140. Ett värde under 120 är att beteckna som ett svagt värde och ett värde under 100 ska betraktas som en stark varningssignal. Målgruppens nivå ser alltså, enligt dessa resultat, ut att ligga lågt. Merparten av deltagarna har därmed vid inskrivning i verksamheten haft ett behov av att förbättra sin känsla av sammanhang. Då några uppföljande resultat inte finns att tillgå kan det dock inte beläggas om en sådan förbättring har åstadkommit.

EQ5D (The European Quality of Life-5 Dimensions) innehåller dels en generell hälsoenkät med frågor, dels en självskattning av individens nuvarande hälsotillstånd där en skala mellan 0 (sämsta tänkbara tillstånd) och 100 (bästa tänkbara tillstånd) används. Det är deltagarnas hälsotillstånd med hjälp av skalvärdet som har varit enklast att använda för målgruppen, vilket har gjorts för nästan hälften av deltagarna i samband med inskrivning i verksamheten. Dock har ingen uppföljning genomförts och någon utveckling kan därför inte beläggas. Resultaten i samband med inskrivning varierade dock mellan 30-100, med ett genomsnitt på 63.

Även om förändringar inte kunnat uppmätas med KASAM och EQ5D kan en tydlig personlig utveckling ändå konstateras. Bland annat har en ökad närvaro, delaktighet och ökad initiativförmåga setts bland deltagarna. Här har ingen strukturerad mätning genomförts, men bland de som har deltagit i verksamheten minst sex månader kan en märkbar stabilitet noteras. Dessa är områden som har lämnat de största förändringarna hos deltagarna:

Närvaro

I regel ökar närvaron i takt med den tid som deltagaren funnits i verksamheten. Undantag gäller dock för de personer som gått vidare till utredning för en ansökan om ersättning från Försäkringskassan, där mönstren är mer oregelbundna. I de fallen har det på grund av funktionsnedsättning funnits en låg uthållighet och brister i de exekutiva färdigheterna, även om också de individerna ökat sin benägenhet att närvara i verksamheten i viss mån.

Delaktighet

Med delaktighet avses här två delar. Dels delaktighet på det sätt medbestämmande sker inom verksamheten, och dels delaktighet för ökat samhällsdeltagande. Genom att bygga de veckovisa strukturerna på att medbestämmande utifrån vilja och förmåga ska styra medverkan, har deltagare som är ovana vid att själva få inflytande uppmuntrats och tränats i att medverka i beslut gällande verksamheten. Genom att medverka i det mindre formatet verkar också benägenheten att delta i samhället i stort öka något. Skillnaderna är störst när det gäller de som varit delaktiga i verksamheten minst sex månader.

Initiativförmåga

Hos många av deltagarna har en utveckling skett som resulterat i att sådant som tidigare varit utmanande har blivit lättare att hantera – arbetsuppgifter som tidigare förknippats med ett slags obehag har övervunnits och istället för att backa har deltagarna tagit kliv framåt. De har tagit initiativ i kundbemötande, tagit plats i grupp och erbjudit sin hjälp utan att behöva bli instruerad. Inom initiativförmåga skulle möjligen också ökad självkänsla eller självförtroende kunna inberäknas. Det är emellertid något som kräver en fördjupad undersökning och analys.

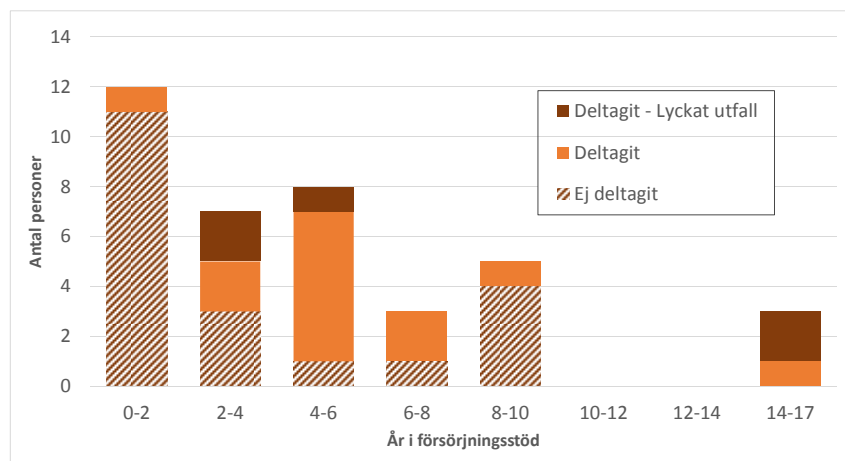
Utöver personlig utveckling har deltagande i verksamheten också inneburit en ökad ekonomisk trygghet genom egen försörjning, för de deltagare som gått vidare till ett arbete eller ersättning från Försäkringskassan. Framför allt har en trygghet genererats för de deltagare som hädanefter erhåller ersättning från Försäkringskassan, då de inte längre behöver uppfylla försörjningsstöds månatliga krav om ansökan för berättigande till ekonomiskt bistånd. Det antas för dessa individer innebära en förbättrad livskvalitet.

Tid i försörjningsstöd

Det är svårt att uppskatta den tid som deltagarna skulle ha varit i försörjningsstöd om de inte deltagit i satsningen. Detta på grund av att det inte finns någon kontrollgrupp att göra en rättvis jämförelse med, då målgruppen inte har kunnat identifieras och dokumenteras i försörjningsstöds system på ett systematiskt sätt. För att ändå ge en bild av målgruppens historiska behov av försörjningsstöd har deras år med försörjningsstöd sammanställts i *Diagram 1*. Där inkluderas även de ytterligare 16 teckenspråkiga personer som inte deltagit i satsningen, men som uppburit

försörjningsstöd i sex månader eller mer vid tiden för en kartläggning genomförd hösten 2016. De personer som deltagit i satsningen och dessutom lyckats ta sig till annan försörjning är markerade med en mörkare orange färg än de som deltagit men återstår i försörjningsstöd.

Diagram 1. Antal personer som uppburit försörjningsstöd under ett visst antal år

Genomsnittstiden i försörjningsstöd för de totalt 38 teckenspråkiga personerna var fram till hösten 2016 nästan fem år. För de personer som deltagit i satsningen uppgick snittet till 6,5 år, medan de som inte deltagit hade ett snitt motsvarande cirka 3,5 år. I viss mån kan skillnaden logiskt förklaras med att de som inte deltagit i verksamheten heller inte hunnit vara potentiella deltagare, då handläggarna inom försörjningsstöd i första hand försökt hitta en annan lösning för dem, innan de hänvisas till Kultiveras verksamhet.

Gått till arbete

Av de personer som kommit till Kultiveras verksamhet och stått relativt nära arbetsmarknaden är det svårt att avgöra hur deras möjligheter att ta sig till sysselsättning och egen försörjning hade sett ut utan satsningen. Det är möjligt att de hade lyckats hitta ett arbete ungefär lika fort oavsett deltagande i verksamheten. De har dock uppburit försörjningsstöd under en längre tid och har därmed per definition någon grad av stödbehov. Att verksamheten haft större möjlighet att tillgodose individens behov av stöd är därför rimligt att anta. För den person som gått till ett arbete efter deltagande i verksamheten betraktas utfallet således som positivt och inkluderas därmed i måluppfyllelsen för satsningen.

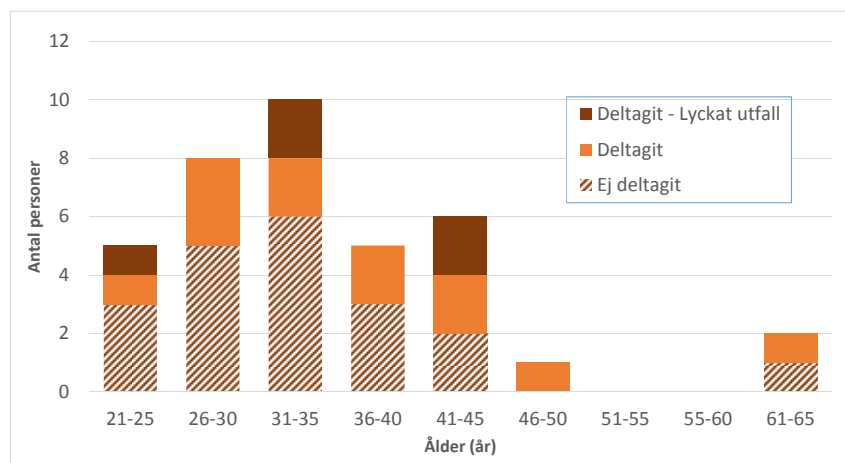
Genomsnittstiden i försörjningsstöd för de personer som inte deltagit i verksamheten, men som ingått i målgruppen, är enligt *Diagram 1* ovan cirka 3,5 år. Det kan därför utgöra en indikation på hur lång tid som skulle kunna undvikas med hjälp av ett mer individanpassat stöd till målgruppen.

Gått till sjukersättning

Merparten av de som deltagit i Kultiveras verksamhet har visat sig ha en problematik som gjort det svårt att gå vidare till arbete, oavsett stöd. Flera av dem är potentiellt aktuella för sjukersättning från Försäkringskassan, men har av olika anledningar inte ansökt om det tidigare. Detta är oavsett en grupp som med all sannolikhet skulle ha blivit beroende av försörjningsstöd resten av sitt yrkesverksamma liv. Bedömningen är därför att de utan satsningen inte hade tagit sig ur sin

situation och därmed i genomsnitt, utifrån deltagarnas ålder (se *Diagram 2*), skulle ha haft 28 år kvar i försörjningsstöd.

Diagram 2. Antal personer uppdelade i åldersgrupper

Genomsnittsåldern för deltagarna uppgår till 36 år, medan de som inte deltagit har en genomsnittlig ålder på 33 år. Mer än hälften av personerna inom den totala målgruppen är mellan 21-35 år och har därmed lång tid kvar innan pensionsåldern. Könsfördelningen inom målgruppen är jämnt fördelad, såväl bland de som inte deltagit som bland de som deltagit i satsningen.

2.3 Intervjuresultat

Tre öppna intervjuer har genomförts med två chefer inom försörjningsstöd, projektledarna inom Kultivera och två försörjningsstödshandläggare. Dessa intervjuer har som syfte att fånga sådana kvalitativa aspekter som inte synliggjorts av övrig uppföljningsdata. Intervjuerna har, utifrån en strukturerad intervjumall, fokuserat på hur satsningens mål och resultat har uppnåtts, samt hur upplevda positiva effekter respektive hinder och svårigheter har uppstått och visat sig. Vidare har diskussioner förts kring behov av fortsatt utveckling inom områden som berör målgruppen, men som inte har omfattats av denna satsning.

Identifiering av målgruppen

På frågan om satsningen har **identifierat och nått rätt personer** i målgruppen svarar samtliga intervjugrupper både ja och nej. De har träffat rätt så till vida att de har nått teckenspråkiga individer med relativt lång historia av försörjningsstöd och misstänkt annan underliggande problematik. De personer som satsningen inte har kunnat gå vidare med har haft någon form av missbruk, kriminalitet eller annan problematik som inte varit möjlig att hantera inom verksamheten. Handläggarna ger exempel på klienter som inte har varit aktuella för Kultivera, då de istället har varit i behov av insatser från socialtjänsten eller socialpsykiatrin. Kultivera har heller inte kunnat ge stöd till de personer som har velat gå direkt till ett arbete och inte varit intresserade av arbetsförmågebedömning eller arbetsträning, vilket innebär att de haft svårt att acceptera sina egna begränsningar. De ger också exempel på individer med färdiga utredningar, men som inte accepterar dessa och därmed väljer att vara kvar i försörjningsstöd.

Personerna har identifierats av handläggarna på försörjningsstöd. I några fall har även Vägledningscentrum fungerat som en första ingång för identifiering. Av intervjuerna framkommer att kännedom om satsningen inom och mellan de olika enheterna på försörjningsstöd har varierat, liksom hur identifiering skulle kunna genomföras. Någon generell och gemensam diskussion om satsningen och dess målgrupp har inte förts. *"Vi har koll på våra egna klienter och möjligen de inom den egna enheten, men inte i stort."* Det framgår även att det inte finns något stöd i befintliga verksamhetssystem för att identifiera målgruppen utifrån sekretesslagstiftning etcetera, utan det krävs "fingertoppskänsla och manuellt arbete". Enligt cheferna är digitaliseringen ingen hjälp i detta fall, utan istället behöver de anställda handläggare som kan teckenspråk.

Det framgår också att Kultivera hade önskat en annan roll och medverkan i identifieringsprocessen, framför allt i de initiala samtalen med de teckenspråkiga för att ge dem en bild av vad satsningen skulle kunna erbjuda. Kultivera anser även att de personer som blivit aktuella för satsningen har stått allra längst ifrån arbetsmarknaden, trots att de från början uppfattat tanken som att deltagarna skulle bestå av en variation av individer med olika kapacitet och möjlighet att nå egen försörjning. *"Den blandningen är viktig för att 'nära' varandra."*

Utan satsningen är det rimligt att utgå ifrån att flertalet av de identifierade personerna hade fortsatt i försörjningsstöd. Enligt Kultivera är det inte otänkbart att vissa hade funnits kvar där resten av sitt yrkesverksamma liv, medan försörjningsstöd menar att de hade fortsatt prova personernas arbetsförmåga i olika verksamheter över tid för att eventuellt hitta något fungerande.

Både chefer och handläggare på försörjningsstöd menar att satsningen har gett dem en ny insikt och medvetenhet om **vikten av särskild kompetens** för att kunna bedöma vilken problematik som härrör från dövheten i sig och vad som bottenar i annan problematik. *"Kultivera pekade på det här problemet för oss och att vi inte når fram. Jag tror inte att vi hade förstått det innan. En ökad insikt, absolut!"* [...] *"Det är alltid svårt med språk när man inte kan direktkommunicera."* När det gäller teckenspråkiga finns också aspekten dövulturen, vilket enligt handläggarna komplicerar det ytterligare. *"Vissa teckenspråkiga säger att det har skapats en viss kultur inom döv världen som de måste förhålla sig till. Och då krävs det någon som har kännedom om den världen, för det har inte vi."* Tidsaspekten är en annan utmaning, då processen att hjälpa en person i behov av stöd från exempelvis dövpsykiatri för vidare utredning är mycket långdragen. Där räcker inte handläggarna till och stödet till individerna behöver därför säkerställas på annat sätt, vilket har skett genom denna satsning. Försörjningsstöd har heller inte kunnat erbjuda den teckenspråkiga miljö som Kultiveras verksamhet erbjuder. *"Om vi ska kunna göra bedömningar som hjälper målgruppen behöver vi skapa en teckenspråkig miljö."* [...] *"Den miljön fattades tidigare."*

När det gäller **arbete via tolk** anger cheferna att Servicecenter bidragit till att identifiera lämpliga tolkar för målgruppen. Alla är dock överens om att det är svårt att nå fram till och förstå en individs behov genom tolk. Även om det fungerar bra att arbeta med tolk är det svårt att veta om informationen åt respektive håll blir korrekt, framför allt i situationer då svåra begrepp används eller då individen är inställd på att vara till lags och rättar sig efter hur den tror sig förväntas agera. En tolk kan bara tolka det som sägs och risken finns att de inte anpassar nivån på språket, vilket medför att bryggan att förmedla det som behövs saknas. *"Det är A och O att nå fram till personen utan*

filter”, enligt Kultivera. Kultivera menar också att det vore bra om ”försörjningsstöd hade tolkar som alltid fick uppdrag på försörjningsstöd och som kan lära sig på ett annat sätt om försörjningsstöd och också lära sig se personernas behov.”

Arbetsätt och metod

Det har funnits en problematik i att hitta ett lämpligt **instrument för bedömning av individuella effekter** om hur målgruppen mår. KASAM visade sig vara ett komplext verktyg som blev svårt att hantera för målgruppen. Detta trots att det hade goda förutsättningar, då frågorna inte är ställda på ett sådant sätt att det är självklart vad som är ett bra eller dåligt svar. *”Många döva som har haft kontakter med myndigheter lär sig att tolka vad [jag] vill ha för svar, och så svarar de utifrån det.”* EQ5D-skalan har dock fungerat bra, utifrån att den varit enkel att tolka.

Enligt Kultivera finns ingen **dokumenterad mall för den kartläggning** som görs över respektive deltagares förmågor och förutsättningar. De arbetar istället utifrån kontinuerliga avstämningar kring vad som har fungerat och inte i de olika momenten som ingår i Kultiveras verksamhet och aktiviteter. Deltagarna i satsningen har fått testa olika moment och därigenom pröva sin arbetsförmåga. Det är en kombination av hur deltagarna hanterar instruktioner, hur de utför de uppgifter de får instruktioner kring, deras närvaro och dennes uthållighet som avgör deras arbetsförmåga. Det är också viktigt hur personen förhåller sig till arbetsplatsen och hur det fungerar med arbetskamrater. *”Det säger otroligt mycket.”* Oavsett framtagna mall anses personer med dövkompetens behövas, som gör bedömningen av deltagarnas kapacitet och arbetsförmåga. *”Man måste vara väl medveten om hur teckenspråket fungerar, hur dövulturen fungerar, hur man tolkar den teckenspråkiga på rätt sätt och så vidare. Om man inte har dövkompetens kan man hamna i att normalisera och att ’det här är nog normalt för teckenspråkiga’.”*

Samtliga intervjuade är överens om vikten av en **sysselsättningsverksamhet i en teckenspråkig miljö** där deltagarna kan identifiera sig, spegla sig i och kommunicera med nära chef och arbetskamrater. Det skiljer sig sedan till viss del i uppfattningen om behovet av **döva arbetsledare**, eller om det räcker med arbetsledare som är teckenspråkiga, men hörande, så länge de har teckenspråks- och kulturkompetens. Det finns hörselskadade klienter som varken känner sig hemma i den döva eller den hörande världen. För dessa personer har det enligt handläggarna *” varit bra att ha någon som både är hörande och döv för att få hjälp i att förstå båda världarna, då de inte vill acceptera sin hörselskada men ändå inte klarar sig helt i den hörande världen”*.

Kultivera anser att både döva och hörande arbetsledare behövs, men att det har varit svårt att rekrytera döva arbetsledare. De menar också att utöver behovet av döva arbetsledare behövs en spännvidd hos deltagarna vad gäller kapacitet och förmåga. Detta för att få några som kan vara förebilder och bidra till en positiv utveckling. *”Det blir en utsatt verksamhet med bara personer som är svaga och kräver mycket resurser, man får ingen draghjälp.”* [...] *”Miljön, den teckenspråkiga normen och teckenspråket i sig tillsammans med sysselsättningen är det som varit avgörande”*, är Kultiveras slutsats.

Enligt Kultivera är sysselsättningsverksamheten i den teckenspråkiga miljön, i kombination med kompetens, en förutsättning för att kunna sätta punkt för det prövande av arbetsförmåga som

individerna tidigare genomgått, vilket lett till upprepade misslyckanden över tid till följd av ”luddigt” utredningsarbete. Det är inte tydligt vem som har ansvaret att **komma till avslut**.

En problematik i samband med **den långa väntetid** som är förknippad med vidare utredning är att när besök inbokats och personerna missar att gå på bokade tider förlorar de sin plats i kön och ärendet skrivs av. Här behövs aktivt stöd med att konkret ”leda vid handen” för att säkerställa att kontakterna genomförs, som i sin tur leder till nästa steg. Tid för ett sådant stöd finns inte för handläggarna inom försörjningsstöd, men har kunnat ges av Kultivera i satsningen. *”Det behövs resurser med ett tydligt uppdrag om att vi behöver jaga efter personen om den inte kommer, inte att det bara släpps.”*

Enligt Kultivera innebär deras verksamhet inte bara en arbetsprövning för deltagarna, utan också en träning i att vara i verksamhet och bygga självförtroende som en förutsättning att närma sig arbetsmarknaden. Det viktiga i en sysselsättningsverksamhet för målgruppen är att det finns en variation av arbetsuppgifter, alltifrån monotont legoarbeta till uppgifter för den som klarar av viss mån av flexibilitet och kognitivt krävande arbete. För merparten av deltagarna har dock en väg mot arbete inte varit aktuell, då de deltagare som kommit till verksamheten visat sig ha bakomliggande svårigheter som snarare legat till grund för utredning. För dem har stödet i stället inneburit att följa dem dit de ska och tydliggöra hur deras väg framåt ser ut, vilket är mycket resurs- och tidskrävande.

Samverkan

Samarbetet som helhet inom satsningen har fungerat bra och varit väldigt lärorikt, enligt cheferna på försörjningsstöd. De anser sig dock ha haft relativt liten insyn och kunskap om hur Kultivera har arbetat i praktiken. De har saknat en kontinuerlig återkoppling, men är självkritiska i att detta hade behövt vara tydligare från början hur det skulle ske. Handläggarna har med jämna mellanrum haft avstämningsmöten kring individernas närvaro i verksamheten, hur sysselsättningen har fungerat och vilka kontakter som har tagits för personernas räkning. De anser att samverka med Kultivera har fungerat bra. *”Det har lärt oss att vi behöver ha mer tålamod och att det krävs mer tid med den här gruppen.”* [...] *”Man behöver förklara mer och vara tydligare, man kan inte ta för givet att de har snappat upp saker och förstått vad verksamheten går ut på.”*

Kultivera hade önskat ett tätare samarbete med större insyn i försörjningsstöds löpande arbete. De påtalar också att det har varit stor omsättning på personal *”Vi hade gagnats av om det hade varit ett begränsat antal handläggare som hade haft alla teckenspråkiga ärenden och som vi hade kunnat ha ett nära samarbete med.”*

Kultivera anger att det är viktigt att upprätta ett samarbete med dövpsykiatri, vilket också har etablerats under satsningens gång, liksom med andra verksamheter som arbetar med döva, så som arbetskonsulenter på Arbetsförmedlingen. Detta för att skapa en kunskap om varandras arbete och de olika rollerna kopplat till målgruppen.

Synpunkter kring implementering

Det som alla är överens om som avgörande att få med i en implementering är en sysselsättningsverksamhet i en teckenspråkig miljö där personen gör sig förstådd genom direktkommunikation utan tolk. Det behöver finnas kunskap kring dövkultur och kompetens att identifiera

bakomliggande problematik för möjlighet att ge rätt stöd. Det framkommer dock vissa skillnader på vilket sätt de olika parterna ser att en implementering skulle kunna genomföras.

Enligt **Kultivera** måste det till resurser som jobbar med att hålla i ärendena och stegförflytta personer från försörjningsstöd där de inte ska vara – resurser som inte släpper – det finns inte idag. De menar vidare att de har haft personer som kommit till dem med bedömningar från kommunens Praktikcentrum om att arbetsförmåga finns, men där de har konstaterat att personerna haft stora svårigheter. För att kunna göra arbetsförmågebedömningar på ett korrekt sätt behöver det finnas en fullt tillgänglig kommunikativ miljö för de teckenspråkiga att visas i, inte bara en döv arbetsledare i en grupp ihop med hörande. *”Tid är oerhört viktigt, också för att bedömningarna ska bli bra.”* [...] *”Det som behövs för målgruppen är ett Kultivera!”* Urvalet i en verksamhet för målgruppen behöver bestå av individer som både står nära arbetsmarknaden och de som står långt ifrån för att de ska kunna ”nära” varandra. *”Nu blir det ett utbyte mellan personer som alla står lika långt ifrån och som det gått snett för.”* Kultivera menar också att de oavsett implementering skulle kunna vara en extern aktör för daglig verksamhet och även erbjuda platser i en sysselsättningsverksamhet för målgruppen – en funktion de idag inte har utanför satsningen.

Handläggarna poängterar behovet av en resurs som kan följa individen och hjälpa den med kontakter, samt den teckenspråkiga miljön där personen gör sig förstådd genom direktkommunikation utan tolk. *”Att få vara i ett socialt sammanhang med personer där man kan kommunicera obehindrat och där det också finns kunskap om både den döva och hörande världen – som en länk däremellan.”*

Cheferna inom försörjningsstöd anser att satsningen inneburit många nya kunskaper och insikter. *”Vi gör saker idag som vi inte gjorde innan detta och vi hade inte ens tänkt på denna målgrupp på det sätt vi nu gör. Vi hade heller inte skapat den verksamhet vi nu är på gång att startat upp till målgruppen utan denna satsning.”* De ser möjligheter genom en ny verksamhet inom Arbetsmarknadsenheten, där det finns erfarenhet av att arbeta med funktionshindrade genom IPS¹ och också en arbetskonsulent som är teckenspråkig. Deras tanke är att skapa en lågtröskelverksamhet med mål mot arbetslivet, men med längre tidsperspektiv där de därför också skulle kunna hjälpa individerna till utredning och diagnostisering mot Försäkringskassan. De anser att de inom Arbetsmarknadsenheten har större möjligheter till arbetsuppgifter på varierande nivå än vad Kultivera har haft. Vidare ser de positivt på den nystartade verksamheten Hälsoträdgården, där individer får viss stimulans under väntetiden genom sysselsättning utifrån individuell bedömning. *”Det som är nytt för oss är att vi behöver tänka längre tidsperspektiv för de som står längre från arbetsmarknaden – mindre steg och mer tålamod.”* De påtalar också fördelen med att RGD/RGH² numera ingår i samma förvaltning som arbetsmarknadsenheten och försörjningsstöd, vilket innebär möjligheter att dela kunskaper inom området.

Behov av fortsatt utveckling för målgruppen

I samband med intervjuerna har diskussioner förts kring behov av fortsatt utveckling inom områden som berör målgruppen, men som inte har omfattats av denna satsning. Personer inom

¹ IPS – Individual placement and support

² RGD/RGH – Riksgymnasiet för döva/Riksgymnasiet för hörselskadade

målgruppen med kriminalitet, drogproblematik och neuropsykiatri har enligt Kultivera **inte kunnat hanteras inom ramen för satsningen**.

Personer med utländsk bakgrund som är döva, och därmed har ett annat teckenspråk än det svenska, alternativt inget språk alls, har inte identifierats inom försörjningsstöd. *"Det är väldigt konstigt att vi inte haft en enda person med utländsk bakgrund som är teckenspråkiga. Det kan finnas många som inte finns i försörjningsstöd, utan som uppbärs av sin familj"* menar Kultivera.

Kultivera anger att samtliga av de som inte kunnat hanteras inom ramen för satsningen, och därmed har lämnats tillbaka till försörjningsstöd, har haft stora neuropsykiatriska bekymmer. *"Vissa hade till och med redan diagnoser. Dessa hamnar i en rävsax där de kanske redan har hamnat i ett missbruk och då krävs det motivation att bryta missbruket för att kunna påbörja medicinering."* Här delar cheferna inom försörjningsstöd uppfattningen om att det är problematiskt att hantera målgruppen teckenspråkiga med missbruk. Av tidigare erfarenhet finns vetskapen om att det krävs teckenspråkskompetens för att hantera denna dubbla utsatthet. *"När vi hade en personal med teckenspråkskompetens inom missbruksverksamheten hade vi många teckenspråkiga, men när personalen slutade förvann de teckenspråkiga personerna också. Jag tror inte man kan hantera missbruk genom tolk, på samma sätt som man inte kan synliggöra funktionshinder via tolk. Vi behöver teckenspråkskompetens inom fler områden."*

Samtliga inom målgruppen som har deltagit i satsningen har genomgått sin **gymnasieutbildning inom RGD/RGH i Örebro**. Något upprättat samarbete finns i dagsläget inte med skolorna, däremot finns tidigare erfarenheter inom Kultivera av den frustration som lärare till målgruppen kan uppleva. *"Lärarna hade det svårt med elever som så uppenbart borde tillhöra en annan skolform, men där föräldrarna inte ville ta till sig det."* [...] *"Alla leds mot skola och arbetsliv, även om alla inte ska dit. Vissa behöver in i LSS och göra utredning för att säkerställa vilket stöd de behöver."*

Kultivera menar att resultatet av satsningen, det vill säga att många inom målgruppen behöver stöd till utredning och diagnostisering, visar frukterna av hur den här gruppen hanterades för 10-15 år sedan och risken är stor att utvecklingen fortsätter i samma riktning. *"Att utreda döva barn för ytterligare bekymmer är ganska nytt och är väldigt känsligt."* [...] *"Att få ut neuropsykiatri hos en döv är jättesvårt att identifiera. Man behöver höja kompetensen kring hur vi ser de här barnen redan under skolan och lärarna behöver stöd av resurs som kan gå in och observera och se vad barnen har för svårigheter."* Ett sätt att säkerställa stödet kan enligt Kultivera vara via utvecklad samverkan med teamet inom kommunens satsning NP Resurs & Samverkan (neuropsykiatriskt stödteam).

Enligt handläggarnas erfarenheter har klienter fått stöd under skoltiden, vilket sedan upphört efter avslutad skolgång. De hänvisar till det **kommunala aktivitetsansvaret** som ska ge stöd i att komma vidare till hörande gymnasieelever som hoppar av skolan. *"Men någon sådan form av verksamhet finns inte för hörselskadade och döva, men det skulle behövas. Barn som har teckenspråkiga föräldrar kan ju också ha behovet av att bli lotsade, då föräldrarna inte har förmåga att hjälpa dem i den hörande världen."* [...] *"Min klient hade sina svårigheter redan under skoltiden och hade en assistent då som mer eller mindre lyfte honom ur sängen. Men sedan upphör ju stödet efter skoltiden."*

2.4 Ekonomiska effekter

De ekonomiska effekter som satsningen genererar uppstår till följd av att personer uppnår egen försörjning genom att gå till arbete eller utredning för ersättning från Försäkringskassan. Det innebär en kostnadsreducering för Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsnämnden genom färre utbetalningar av försörjningsstöd.

Tabell 2. Grundkalkyl

	Antal lyckade utfall	Försörjningsstöd per person/år (tkr)	Antal år f-stöd inte behöver utbetalas	Summa besparing
Till arbete	1	70	0,5	35 tkr
Till sjukersättning	4	70	28	7 840 tkr
Summa ekonomiska effekter				7 875 tkr

Utöver minskade utbetalningar av försörjningsstöd genererar också satsningen positiva ekonomiska effekter genom ett minskat behov av handläggningstider och tolkkostnader, i takt med att fler inom målgruppen lämnar försörjningsstöd. Hänsyn till detta är dock inte taget i beräkningarna.

Grundkalkylen ovan är beroende av ett antal faktorer, som påverkar kalkylen i olika grad:

Antal deltagare

I ansökan för satsningen beräknades 30 personer inom målgruppen kunnat ta del av verksamheten. Utfallet blev dock en inkludering av endast 22 personer, vilket påverkar kalkylen i hög grad. I grundkalkylen ovan har beräkning genomförts på 22 deltagare, vilket visar på satsningens faktiska utfall. En alternativ grundkalkyl görs nedan, som räknar upp utfallet utifrån att satsningen hade fått in de 30 deltagare som var utgångspunkten i ansökan. Antaganden är i den kalkylen gjorda om att andelen lyckade utfall blivit densamma som vid utfallet med 22 deltagare. Det skulle i så fall innebära ytterligare minst en deltagare med ett lyckat utfall. Då merparten av deltagarna tenderar att stå långt ifrån arbetsmarknaden och snarare vara berättigade till ersättning från Försäkringskassan om utredning genomförs, har det antagna utfallet lagts till sjukersättning.

Tabell 3. Alternativ 30 deltagare

	Antal lyckade utfall	Minskat f-stöd per person per år (tkr)	Antal år f-stöd inte behöver utbetalas	Summa
Till jobb	1	70	0,5	35 tkr
Till sjukersättning	5	70	28	9 800 tkr
Summa ekonomiska effekter				9 835 tkr

Andelen lyckade utfall

Målsättningen med satsningen var att 20 procent av målgruppen skulle uppnå ett lyckat utfall, i form av påbörjat arbete eller studier alternativt berättigad ersättning från Försäkringskassan, vilket också infriades. Den andelen beror dock i stor grad på vilken typ av personer som lotsas till och

accepterar stöd från verksamheten, men antagandet om att det är möjligt att uppnå ett utfall om minst 20 procent är en bra utgångspunkt för vidare analys.

Kostnaden för försörjningsstöd per person och år

Kalkylen i ansökan utgick från antaganden om att försörjningsstöd uppgick till 100 tkr per person och år, vilket med ökade kunskaper om enhetskostnader idag får betraktas som något högt. Åtminstone om det gäller en ensamstående person. En ny schablon om 70 tkr per person och år används istället för att undvika för höga antaganden, en schablon som numera används också i andra satsningar.

Antal år försörjningsstöd inte behöver utbetalas

Antalet år som individerna kan förväntas klara sig utan försörjningsstöd, tack vare satsningen, är förstas av stor vikt för kalkylen. Det är också den enda faktorn i kalkylen som helt och hållet är ett antagande (se resonemang i avsnitt 2.2.3 *Resultat*). Gruppen som är aktuella för sjukersättning har i snitt 28 yrkesverksamma år kvar fram till pensionsålder. Utan satsningen antas de i grundkalkylen ha befunnit sig hela den tidsperioden i försörjningsstöd, om inte satsningen hade genomförts och hjälpt dem vidare till utredning och berättigande om ersättning från Försäkringskassan. Nedan presenteras alternativa kalkyler med låga respektive höga antaganden om antal år i behov av försörjningsstöd, för att avgöra effekthemtagningens känslighet för förändringar på denna faktor. I alternativet med låga antaganden har antalet år försörjningsstöd inte förväntas behöva betalas ut halverats, det vill säga sänkts till 14 år. I kalkylen antas också att den person som fått anställning ändå hade fått det, utan satsningens hjälp.

Tabell 4. Alternativ med låga antaganden

	Antal lyckade utfall	Minskat f-stöd per person per år (tkr)	Antal år f-stöd inte behöver utbetalas	Summa
Till jobb	1	70	0	0
Till sjukersättning	4	70	14	3 920 tkr
Summa ekonomiska effekter				3 920 tkr

I alternativet med höga antaganden antas istället att den person som kom i arbete gjorde det tack vare satsningen och att det arbetet kan behållas i minst 3,5 år. Det antagandet grundar sig på den genomsnittliga tiden som de teckenspråkiga personerna som inte deltagit i satsningen hade befunnit sig i försörjningsstöd vid kartläggningen hösten 2016.

Tabell 5. Alternativ med höga antaganden

	Antal lyckade utfall	Minskat f-stöd per person per år (tkr)	Antal år f-stöd inte behöver utbetalas	Summa
Till jobb	1	70	3,5	240 tkr
Till sjukersättning	4	70	28	7 840 tkr
Summa ekonomiska effekter				8 080 tkr

2.5 Satsningens kostnader

Kostnaderna för satsningen budgeterades i ansökan till totalt 3,9 miljoner kronor, fördelat på tre år. Eftersom en av resurserna avslutade sin anställning i verksamheten ett halvår innan tidsperioden för satsningen löpt ut, blir utfallet av satsningens kostnader något lägre än budgeterat.

Tabell 6. Budget och utfall

Kostnadspost	Budget, Totalt	Utfall, Totalt
Anställning, 2 personer	3 000 tkr	2 750 tkr
Lokal	900 tkr	900 tkr
Summa	3 900 tkr	3 650 tkr

Då Kultiveras ordinarie verksamhet till viss del har integrerats i satsningen finns såväl kostnader och intäkter, från bland annat fruktförsäljning och lönebidrag, som inte kan separeras och delas upp emellan satsningen och ordinarie verksamhet. Det antas dock inte ha påverkat nettokostnaden för satsningens genomförande. Utbetalningar har därför gjorts i enlighet med den plan som fanns angiven i ansökan, med undantag för den sista utbetalningen som blev något mindre på grund av avslutad anställning.

2.6 Kostnadsnyttanalys

Kostnaden för att genomföra satsningen har uppgått till 3 650 tkr, enligt ovanstående avsnitt. De ekonomiska effekter som satsningen genererat och kommer att generera, resulterar i att nettokostnaden för satsningen blir mindre än effekterna. Den ekonomiska modell som används inom arbetet med sociala investeringar i Örebro kommun utgår ifrån att nettokostnaden för genomförandet av en satsning åtminstone ska gå jämnt upp med effekterna och summera till noll, det vill säga att satsningen i sin helhet finansieras av de effekter som genereras. Om effekterna blir större än så uppstår ett överskott för kommunen och den nämnd där effekterna uppkommer.

Enligt grundkalkylen (se avsnitt 2.4 *Ekonomiska effekter*) förväntas satsningen resultera i ekonomiska effekter motsvarande 7,9 miljoner kronor, vilket innebär att ett överskott uppstår, motsvarande 4,2 miljoner kronor. Satsningen ger därmed på sikt tillbaka ungefär två kronor för varje satsad krona på målgruppen.

Tabell 7. Jämförelse mellan alternativa ekonomiska utfall och genererat överskott

Kalkyl	Ekonomiska effekter	Kostnad	Överskott
Låga antaganden	3 920 tkr	3 650 tkr	270 tkr
Grundkalkyl	7 875 tkr	3 650 tkr	4 225 tkr
Höga antaganden	8 080 tkr	3 650 tkr	4 430 tkr
Alternativ 30 deltagare	9 835 tkr	3 650 tkr	6 185 tkr

Slutsatsen av ovanstående känslighetsanalys är att satsningen förväntas generera ett nettoöverskott som landar någonstans mellan knappt 300 tkr och drygt fyra miljoner kronor. Om verksamheten hade nått sin fulla potential och inkluderat 30 deltagare hade förmodligen ett ännu större överskott genererats. Utfallet beror framförallt på hur lång återstående tid i försörjningsstöd de personer som

berättigas till ersättning från Försäkringskassan har. Dock är nettoresultatet av satsningen otvetydigt positivt, det vill säga satsningen genererar ett överskott oavsett hur faktorerna förändras i de olika varianter av antaganden som gjorts.

Om kostnaderna för satsningen fördelas på de som deltagit utifrån den ungefärliga tid de varit i verksamheten ger det en bild av hur effektiv satsningen är utifrån dess kostnader. För de som uppnått ett positivt utfall genom att ha lämnat försörjningsstöd, uppgår kostnaden för satsningen till cirka 400 tkr per person. För övriga deltagare har kostnaden varit ungefär 100 tkr för den totala tid de varit med. Anledningen till att det är dyrare att uppnå ett positivt utfall är för att det kräver en längre tid i verksamheten (se *Tabell 1*).

Samhällsekonomiska aspekter

De ekonomiska beräkningar som genomförts i denna utvärdering avgränsar sig till den kommunala ekonomin. Några resonemang om de effekter som påverkar andra samhällsaktörers ekonomi kan därför behöva lyftas. Den stora ekonomiska besparingen i denna satsning uppstår till följd av minskade utbetalningar av försörjningsstöd till de som istället berättigas ersättning från Försäkringskassan. Kostnadsbesparingen för kommunen blir istället en kostnadsökning för staten och den samhällsekonomiska effekten blir därmed ett nollsummespel. Att personer uppbär ”rätt” ersättning som de är kvalificerade för är däremot viktigt ur andra aspekter för alla parter, inte minst för individerna själva.

De personer som kan komma i arbete snabbare tack vare satsningen genererar däremot tveklöst en samhällsekonomisk vinst. Offentliga transfereringar, det vill säga försörjningsstöd i detta fall, ersätts då av produktion och genererar en löneinkomst. Varje individ som närmat sig arbetsmarknaden i någon grad tack vare satsningen innebär också en samhällsekonomisk vinst förr eller senare, även om dessa är svåra att påvisa nu.

Satsningen har identifierat behov av och hjälpt individer till dövpsykiatri som annars skulle ha gått kvar i försörjningsstöd utan vetskap om deras rätt till stöd från dem. Det genererar ett visst ökat tryck på dövpsykiatriens verksamhet, vilket kan antas generera ekonomiska konsekvenser för sjukvården. För individens skull är det dock viktigt att hamna rätt och få det stöd de behöver från rätt instans. Den lotsning som kan ges till personerna genom satsningen bidrar också till att minska trycket på andra verksamheter, så som exempelvis primärvården, då de får kontakt med rätt instans från början.

3 Analys och slutsatser

3.1 Slutsatser

Av utvärderingen kan följande slutsatser dras:

- Satsningen har nått uppsatt syfte, målsättning och ekonomisk effektivitet, trots att antagandet om antalet deltagare lämpliga för verksamheten inte uppnåtts.
- Eftersom flertalet av deltagarna har lång tid kvar av sitt yrkesverksamma liv, blir satsningen ekonomiskt effektiv då förflyttningen till Försäkringskassan genererar ett långsiktigt

minskat behov av försörjningsstöd. Satsningen bedöms därmed generera två kronor per satsad krona, i den omfattning verksamheten har bedrivits.

- En stor andel av de som varit aktuella i verksamheten återstår i försörjningsstöd, trots försök att erbjuda ett målgruppsanpassat stöd. En förklaring är att det vid flera tillfällen uppdagats pågående missbruk eller kriminell livsstil, alternativt en bristande självinsikt där viljan varit större än insikten om den egna förmågan. Verksamheten har heller inte kunnat erbjuda mindre kognitivt krävande arbetsuppgifter, vilket gjort det svårt att matcha sysselsättning med individens behov och funktionsnivå.
- Det finns stor anledning att tro att merparten av de som kvarstår i försörjningsstöd är berättigade till ersättning från Försäkringskassan, men de behöver hjälp till utredning och diagnostisering. Antagandet baseras på att det många gånger är tilläggsproblematik som ligger till grund för ett missbruksberoende och möjligtvis även vid bristande självinsikt. Kultivera vittnar även om personer med utredda svårigheter, som på grund av ovilja att acceptera sin situation fortsätter i försörjningsstöd, trots att tillräckligt underlag för ersättning från Försäkringskassan finns.
- När det gäller att nå målsättningen att skapa ett ”finmaskigt nät” för målgruppen, genom strukturell samverkan mellan försörjningsstöd och Kultivera, finns vissa brister. Detta på grund av att satsningen möjligtvis inte varit tillräckligt känd och svårigheter i kommunikation med de teckenspråkiga. I vissa fall kan det också ha funnits en negativ inställning i målgruppen till deltagande i verksamheten, kopplat till att bli placerad i en verksamhet tillsammans med personer som anses vara svagare eller stå längre ifrån arbetsmarknaden än en själv.
- Den metod satsningen har utvecklat innefattar bedömning av individernas arbetsförmåga utifrån personella förutsättningar, kraven i arbetsuppgifterna och interaktion i arbetsmiljön. Det framgår tydligt att förutsättningarna för detta är en sysselsättningsverksamhet i en fullt teckenspråkig miljö, där deltagarna kan göra sig förstådda via direktkommunikation utan tolk.
- Arbete genom tolk kräver en fördjupad verksamhetskunskap hos de tolkar som nyttjas inom detta område, för att säkerställa en rättssäker hantering och bedömning för den teckenspråkiga målgruppen. Resultatet av utvärderingen ger också insikt om den specifika situation som gäller för de teckenspråkiga som har ett livslångt behov av tolkstöd, till skillnad från andra språkgrupper.
- Som en effekt av satsningen har medvetenheten och kunskapen om målgruppens specifika behov ökat. Dövkulturen innefattar i sig också ytterligare aspekter som kräver särskild kunskap och insikt för att förstå målgruppens förutsättningar och behov.
- Tendenser till en personlig utveckling finns hos de som deltagit i verksamheten, dock kan ingen förbättring fastslås då använda verktyg inte visat sig applicerbara på målgruppen. Detta borde ha uppdagats i ett tidigare skede för att ha möjliggjort en mer systematisk uppföljning av alla deltagares personliga utveckling. I en implementering bör detta därför säkerställas för möjlighet till konstaterande om effekter.
- Målgruppen kan konstateras fastna i långvarigt försörjningsstöd. Detta på grund av att deras faktiska förmåga att närma sig arbetsmarknaden inte kunnat identifieras, då kompetensen att se bortom dövheten saknas inom försörjningsstöd. För de individer som behöver stöd till utredning förutsätts ett resurs- och tidskrävande arbete i form av att ”leda

vid handen”, för att säkerställa att individerna genomgår de steg som krävs i en utredning. Denna resurs behöver säkerställas i fortsatt arbete.

Ett flertal utvecklingsområden har identifierats som berör målgruppen, men som inte har omfattats av denna satsning. Dessa områden redovisas under avsnitt 5.2 *Utvecklingsområden*.

3.2 Komponentanalys

De komponenter som bedöms vara avgörande för att uppnå det utfall som satsningen genererat, och som är en förutsättning vid en implementering för att säkerställa fortsatta effekter, är:

- Identifiering av teckenspråkiga individer i långvarigt försörjningsstöd.
- En fullt tillgänglig teckenspråkig miljö där deltagarna kan kommunicera obehindrat.
- Språk- och kulturkompetens i kombination med särskild kompetens, som gör det möjligt att bedöma vilken problematik som härrör från dövheten i sig och vad som bottnar i annan problematik.
- Tid och resurser för att ”leda vid handen” – följa på individnivå för att genomföra utredning.
- Förflyttning av individuell ekonomisk ersättningsform från försörjningsstöd till Försäkringskassan eller arbete.

4 Förslag till beslut

4.1 Förslag till implementering

För att säkerställa målgruppens fortsatta behov av rätt stöd för deras möjligheter att nå arbetsmarknaden, alternativt stöd till att nå utredning för ersättning från Försäkringskassan, föreslås en implementering av satsningens arbete. Implementeringen avser dock inte en direkt implementering av verksamheten, på det sätt som den byggts upp inom ramen för satsningen. Detta med anledning av att det anses finnas fördelar med en annan organisering för att integrera arbetet med kommunens ordinarie verksamheter. Stiftelsen Activa och dess verksamhet Kultivera som stått för genomförandet av verksamheten föreslås dock finnas med även i det fortsatta arbetet.

Identifiering

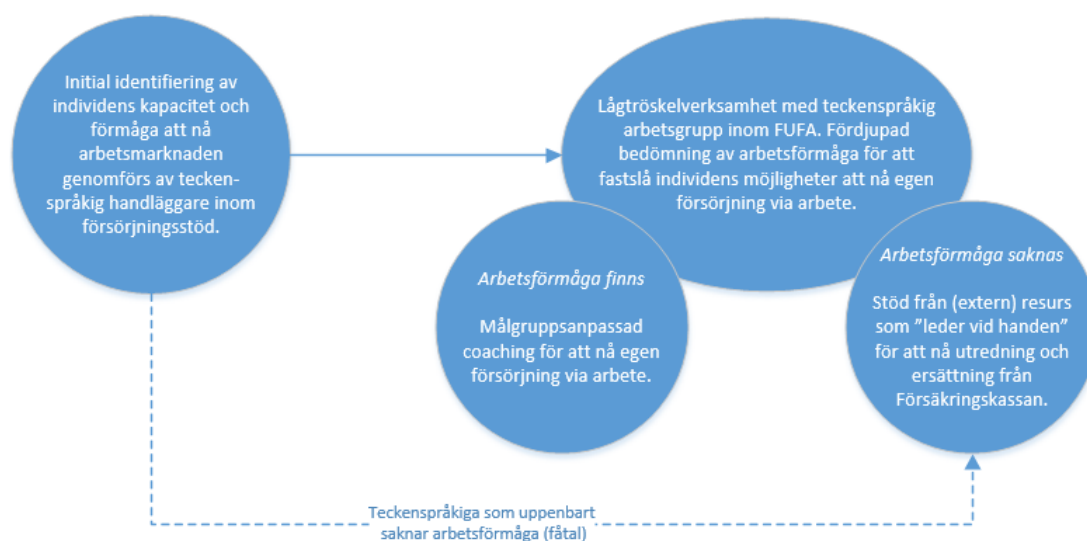
Första steget för att säkerställa rätt stöd till den enskilde utgår ifrån en identifiering av individens förmågor och kapacitet för att gå mot arbete. Identifieringen genomförs av en handläggare inom försörjningsstöd med teckenspråkskompetens. Genom att handläggaren själv har språklig kompetens kan en direkt kommunikation ske mellan handläggare och individ, vilket minimerar riskerna för missförstånd och otydlighet. Handläggaren ansvarar för att samla in information om individen från olika instanser, exempelvis vården och skolan, nödvändig för att kunna genomföra en initial bedömning av individens arbetsförmåga. I de flesta fall kommer en djupare bedömning av arbetsförmågan behövas (se nedan) innan individernas möjligheter att nå arbetsmarknaden kan konstateras, men i ett fåtal fall är det redan från början uppenbart att vägen mot arbete inte är ett alternativ. För det fåtalet personer tas steget mot utredning för ersättning från Försäkringskassan direkt, men för övriga är nedan beskrivna sysselsättningsverksamhet aktuell.

Sysselsättningsverksamhet med bedömning av arbetsförmåga

En lågtröskelverksamhet skapas inom Arbetsmarknadsenheten där en arbetsgrupp vigs åt gruppen teckenspråkiga. En arbetskonsulent med teckenspråk- och kulturkompetens, samt kompetens att genomföra arbetsförmågebedömningar, anställs som arbetsledare för gruppen som endast består av teckenspråkiga deltagare. På så sätt säkerställs en teckenspråkig miljö. Målet för deltagarna i sysselsättningsverksamheten är att nå ett arbete, men under den inledande perioden om 4-6 månader ligger fokus på att bedöma individens arbetsförmåga. Det krävs många gånger en prövning i arbetsliknande sysselsättning innan en ordentlig bedömning av arbetsförmågan kan ske och det kommer därför i detta skede visa sig vilka personer som inte besitter kapaciteten att nå arbetsmarknaden. För de personerna blir det istället aktuellt att få stöd till utredning för ersättning från Försäkringskassan.

Stöd till utredning då arbetsförmåga saknas

För de individer som bedöms sakna arbetsförmåga behövs stöd från en resurs som kan ”leda vid handen” och hjälpa dem att nå utredning för berättigande av ersättning från Försäkringskassan. Arbetet innebär kontakt med övriga instanser och kan också innefatta kontakter med anhöriga etcetera. Denna resurs föreslås köpas in externt, exempelvis från stiftelsen Activa. Stödet ges inom lågtröskelverksamhetens teckenspråkiga arbetsgrupp, där både de teckenspråkiga med och utan arbetsförmåga kommer finnas fram till dess att egen försörjning har uppnåtts, antingen via arbete eller ersättning från Försäkringskassan.

För att undvika glapp mellan satsningen och dess implementering i ordinarie verksamhet bör satsningen förlängas, detta för att säkerställa att de individer som finns i verksamheten inte faller mellan stolarna. Då Förvaltningen för utbildning, försörjning och arbete bedömer att de är redo att ta emot målgruppen i egen verksamhet från halvårsskiftet är det lämpligt att satsningen fortsätter i nuvarande form fram till 30 juni istället för 31 mars 2017. Fokus under den perioden behöver vara att avsluta de ärenden som går att avsluta, samt säkerställa överlämningen till lågtröskelverksamheten för de individer som behöver ett fortsatt stöd för att nå arbete eller utredning.

För de personer som befinner sig i en process till Försäkringskassan har en överenskommelse redan gjorts med kuratorn på Psykiatriska mottagningen för Döva och Hörselskadade om att uppföljning

sker hos mottagningen efter satsningens avslut. Detta för att undvika att individerna återigen hamnar mellan stolarna.

Förvaltningen för utbildning, försörjning och arbete har till ansvar att säkerställa genomförandet av implementeringen och tillskapandet av en permanent verksamhet i enlighet med förslaget ovan, inom ramen för ordinarie budget.

4.2 Plan för återföring

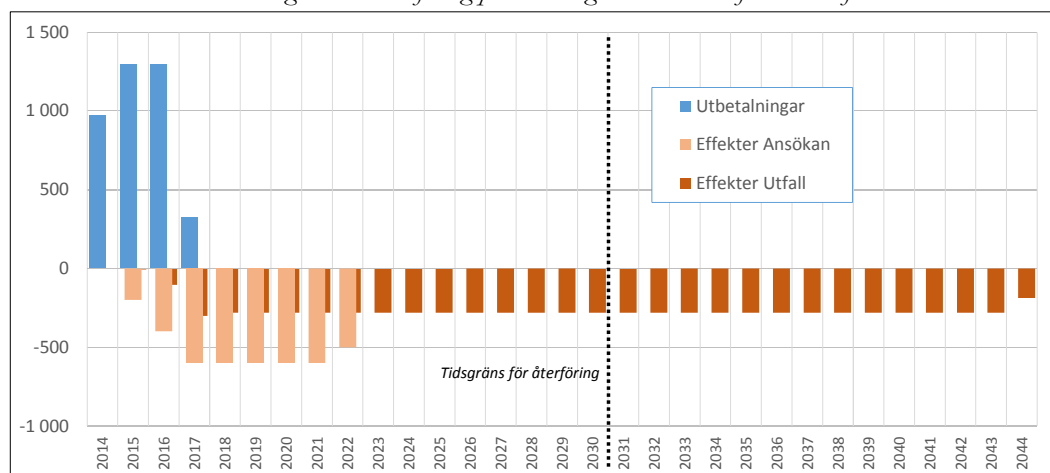
Satsningen beviljades 3,9 miljoner kronor för sitt genomförande, dock har endast 3 650 tkr förbrukats. För att täcka kostnaderna för utvärdering inkluderades en administrativ avgift, motsvarande fem procent av satsningens ansökta belopp vilket summerar till 200 tkr, i beslutet för beviljande av medel. Summan för Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsnämnden att återföra uppgår därför till 3 850 tkr.

Utifrån den grundkalkyl som gjorts i avsnittet 2.4 *Ekonomiska effekter* kommer satsningen att ge ekonomiska effekter på 7 875 tkr. Detta utgår dock från ett perspektiv på 28 år. För att återföra hela summan för satsningen, motsvarande 3 850 tkr, krävs dock endast ett tidsperspektiv på 15 år, vilket innebär att återföring sker från Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsnämnden under tidsperioden 2016-2030. Det innebär att ett överskott på 4 025 tkr kommer att uppstå för nämnden efter genomförd återföring. Detta till följd av att de som deltagit i satsningen, med hjälp av stöd till utredning, i fortsättningen erhåller ersättning från Försäkringskassan och därmed inte kommer att återkomma till försörjningsstöd under resten av sina yrkesverksamma liv.

Anledningen till att tidsperioden för de ekonomiska effekterna, och därmed tidsperioden för återföring, skiljer sig från vad som angavs i ansökan beror på följande:

- Nivån för försörjningsstöd per person och år antas i ansökan motsvara 100 tkr. I realiteten uppgår dock det ekonomiska biståndet för målgruppen endast till 70 tkr per person och år.
- I ansökan har antaganden gjorts om ett utfall motsvarande 20 procent. Det målet har uppnåtts, men på grund av att antalet deltagare varit färre än planerat (22 istället för 30) blir antalet personer som genererar ett kostnadsreducerande utfall, i form av minskat behov av försörjningsstöd, fem istället för sex.

Diagram 3. Återföringsplan – enligt ansökan och faktiskt utfall

Återföringsbeloppen är 110 tkr för år 2016, 300 tkr för 2017 och därefter 280 tkr under åren 2018-2029. Det sista året återförs 80 tkr.

4.3 Förslag till uppskalning

Utifrån kartläggningen av det totala antalet teckenspråkiga med försörjningsstöd och utvärderingen av denna satsning finns det i dagsläget inget behov av att skala upp verksamheten ytterligare. De teckenspråkiga individer som uppbär försörjningsstöd och som ses vara behjälpliga av satsningen anses kunna hanteras inom ramen för ungefär tio årsplatser.

5 Fortsatt arbete

Vid tidpunkten för slutrapportens framtagande kvarstår tre månaders arbete inom satsningen. Skälet till att slutrapporten skrivs i detta skede är för att säkerställa underlag för beslut om implementering och eventuellt fortsatt arbete, i syfte att undvika glapp för målgruppens behov av insats.

5.1 Fortsatt utvärdering

För att säkerställa att utfallet blir som antaget i utvärderingens beräkningar, framför allt vad gäller de två personer som för tillfället inväntar besked från Försäkringskassan, behöver en uppföljande utvärdering genomföras hösten 2017. En ytterligare uppföljande utvärdering hösten 2019 ger möjlighet till att lära mer om målgruppens utveckling över tid, samt säkerställa att genomförd implementering genererar fortsatta effekter i form av minskat behov av försörjningsstöd för målgruppen. Genom att följa upp de 22 personer som deltagit i verksamheten kan status för deras situation konstateras, liksom uppföljning av de 16 personer som inte har deltagit i satsningens genomförande men som kan bli aktuella i en implementering. För att en uppföljande utvärdering ska kunna genomföras förutsätter det att försörjningsstöd tar ansvar för fortsatt identifiering och statusmarkering av målgruppen.

5.2 Utvecklingsområden

I samband med genomförd utvärdering har ett flertal utvecklingsområden identifierats som härrör till satsningens målgrupp och angränsar till dess uppdrag, men som inte har kunnat hanteras inom ramen för satsningen. Vissa av de identifierade utvecklingsområdena har också uppkommit i andra sammanhang, bland annat i samband med de diskussioner som förts kring implementeringen. Det är av största vikt att dessa områden hanteras och beaktas i fortsatt arbete inom Örebro kommun, för att säkerställa det stöd och den service som målgruppen teckenspråkiga har rätt till. Det förutsätter ett ansvarstagande inom samtliga verksamheter som möter målgruppen teckenspråkiga.

- *Teckenspråkig kompetens i annan verksamhet* – missbruksvården och socialpsykiatrien är exempel på verksamheter viktiga att komplettera med teckenspråkig kompetens. Detta för att kunna erbjuda och säkerställa ett likvärdigt stöd till teckenspråkiga individer, som till hörande.
- *Sysselsättningsverksamhet anpassad för målgruppen* – individer med omfattande neuropsykiatriska svårigheter behöver tillgång till en målgruppsanpassad daglig verksamhet, inom ramen för LSS. En sysselsättningsverksamhet är även aktuell för de individer, utan personkrets-tillhörighet, som efter stöd till utredning berättigas ersättning från Försäkringskassan, för att säkerställa en meningsfull sysselsättning.

- *Teckenspråkiga med utländsk bakgrund* – dövhet och hörselskador torde vara förekommande även bland de med utländsk bakgrund. Trots detta har ingen teckenspråkig med utländsk bakgrund identifierats inom ramen för satsningen och heller inte förekommit i Kultiveras verksamhet tidigare. Liksom vid annan funktionsnedsättning finns kulturella skillnader i hur sådana svårigheter hanteras och vanligtvis hålls det inom familjen. Det riskerar att isolera de teckenspråkiga individerna än mer, framförallt om de helt saknar språk alternativt endast kan ett teckenspråk som inte motsvarar det språk familjen talar. Arbetet för att säkerställa rätt stöd behöver därför ske på ett annat sätt till dessa individer för att nå ut.
- *Stöd till döva barn i familjer med utländsk bakgrund* – familjer med små barn som kommer nyanlända till Sverige riskerar att hamna i en situation där barnet lär sig svenskt teckenspråk som sitt första språk, utan möjlighet att kunna kommunicera med resten av familjen utan avancerat tolkstöd så länge de inte hunnit lära sig det svenska språket. För dessa familjer behöver stöd säkerställas.
- *Utvecklad skolverksamhet för tidig upptäckt* – merparten av de teckenspråkiga individerna i Örebro har genomgått sin gymnasieutbildning via RGD/RGH i kommunen. Trots det har deras eventuella tilläggsproblematik sällan uppmärksammats under skoltiden. Att synliggöra exempelvis neuropsykiatriska svårigheter hos ett dövt barn är svårt och kräver särskild kompetens. Det finns även stigman inom döv världen, kopplat till att ha funktionsnedsättningar utöver dövheten, som gör det svårt att skapa acceptans från familjer att utreda barn för deras svårigheter. Men för att undvika upprepade och förödande misslyckanden kopplat till arbetsmarknaden, i samband med att skolan slutar, behöver rätt stöd sättas in redan under skoltiden och en bra övergång till vuxenlivet säkerställas.
- *Stöd till familjer med hörande barn och teckenspråkiga föräldrar* – för döva föräldrar med hörande barn kan stöd i föräldraskapet behövas, då hörande barn lätt får ett övertag i och med sin tillgång till den hörande världen, som utmanar föräldrarnas möjlighet till exempelvis gränsdragning. För barnens del kan stöd behövas kring sådana delar som blir svåra för döva föräldrar att hantera, så som exempelvis viss typ av läsläsning då de inte har talad svenska som sitt första språk. Barnen får ofta också en roll som tolk eller bryggare till den hörande världen gentemot föräldrarna, vilket kan vara ett tungt ansvar att bära.

Bilagor

Bilaga 1 – Utvärderingsschema

Utmaning	Aktivitet	Målgrupp	Processmätt	Effektmätt	Indikatorer
Teckenspråkiga tenderar att fastna i långvarigt försörjningsstöd, många gånger på grund av att det finns underliggande problematik (exempelvis neuropsykiatrisk problematik) som inte synliggjorts då det krävs kompetens för att se eventuell problematik under teckenspråket.	Erbjuda tio platser inom Kultiveras verksamhet - de som bedöms stå nära arbetsmarknaden ges rätt stöd för att gå vidare till sysselsättning och egen försörjning, de som tros ha annan outredd problematik hjälps till utredning och vidare till rätt typ av försörjning, exempelvis ersättning från Försäkringskassan.	Samtliga teckenspråkiga som haft försörjningsstöd i minst 6 månader, uppvisar motivation till att delta i satsningen och inte har något känt missbruk.	Antal inskrivningar i verksamheten. Antal och andel som deltar i verksamheten minst 6 månader. Antal och andel som deltar i verksamheten 1 år. Antal och andel som efter kartläggning bedöms behöva hjälp till vidare utredning. Antal och andel som beviljas utredning för underliggande problematik. Antal och andel som tilldelas diagnos/berättigas ersättning från Försäkringskassan. Antal och andel som efter kartläggning bedöms lämpliga för kom-jobb. Antal och andel som tilldelas kom-jobb.	Andel teckenspråkiga som deltagit i Kultiveras verksamhet och som lämnat försörjningsstöd 1 månad efter avslut. (Kontrollgrupp - de som ej deltagit i Kultiveras verksamhet men som uppburit försörjningsstöd minst 6 månader under samma tidsperiod) Andel teckenspråkiga som deltagit i Kultiveras verksamhet och som inte uppbär försörjningsstöd 6 månader efter avslut. (Kontrollgrupp - de som ej deltagit i Kultiveras verksamhet men som uppburit försörjningsstöd minst 6 månader under samma tidsperiod) KASAM-värde vid inskrivning och avslut (före-eftermätning) EQ5D-värde (skalvärde) vid inskrivning och avslut (före-eftermätning)	Antal teckenspråkiga som befinner sig i försörjningsstöds system. Antal och andel teckenspråkiga som haft försörjningsstöd minst 6 månader.
Samverkan för teckenspråkiga					